

LEHENAREN UR SAKONETAN

LUIS MARI MUJICA

I

ATARI KOSMIKOAN

HERRIA kantatzera nator,
herriaren zain beltza desestaltzera,
herri gureari
abotsa ematera,
hitza ematera,
sentimena ematera,
irudimen ozena ematera.

Herriari eman ene mintzo beroa,
herriari eman
ene berba ozen-gozoa,
herriari eskaini
olermen zoroa,
nerekin loria dezan,
nerekin kanta dezan
(ohorezko kantua jasan),
nerekin miretsi, alajainan!

Bai, HERRI honi ene
hitzak,
hotsak,
hatsak
emanen dizkiot,

HERRI honi
ahoa,
begiak,
eskainiko dizkiot
eta HERRI umil hau
ez da gehiago
mutu
isil,
antzu,
elbarri izango...

Herri hontako HARRIAK
enekin suspertuko dira,
herri hontako haitzak
enekin gogor, hotz, sendo
aztatuko dira,
harrien begiak
bolkan iduri jauziko dira,
mendien hertzak
neskatxen diti gazte
bezain tente jarriko dira,
koartzo eta suharriaren setakeria
enekin altu bilakatuko da,
harrikatzen, hartzuri eta diamantearen begia
kanta goriaz altxako da,
suak irrikaz zigortuko du
zelai berdeen soina,
aihene zut-desesperatuak
harkaitzen ohean esnatuko dira...

Herri hontako URAK
enekin itsaso, zingira, hibai, putzu
sentituko dira,
itsasbelarren zaporeak
ur hotzetan lo berde eginen du,
gauaren izar gordin-banatuak
estankera nagi eroriko dira,
ibai ihesi-fingabeak
ene begira isuriko dira,

itsasoaren sexoa
oskarbiaren soroan atseginduko da,
eurien bizkar leun-otzana
(oro heze, oro luze, oro gazte dena)
emakumearen soina gisa banatuko da...

Herri hontako LURRAK

enekin maite
(emazte,
elkarte)
sentituko dira,
belarraren usain gizona
enegan oparagoa izanen da,
ibar eurizkoa
lur-emaztearen zuloaz aseko da,
likidozko isats bukagabeak
menditara bilduko dira,
ilunabar gori-astinduen grina
lur gozotan baretuko da
eta haragiaren haginkada
mirespen telurikoan emetuko da,
Euskal Herriak zainak igotzen
olermenez sentituko ditu,
lurra arto, gari eta aranetan
sabel lodi sumatuko da,
eguzkiak lurra
emazte gisa estaliko du,
lurraren hazia
ekintza bizitan egunabartuko da,
soroen oparia (almandra lodi iduri)
udazkenean irekiko da,
zain gizenak neska bilutsia gisa
sakanetan zabalduko dira,
lurrak bere antsia antsiago,
bere umotasuna umoago,
bere soina soinago
ene kantuaeren labeen sentituko du...

Herri hontako ORTZEA

enekin ortzeago sumatuko da,
oskorria urrezko sufrikarioz
enekin luze banatuko da,

harri preziatuaren errieta
enekin ortzetik jaitsiko da,
arratsaren izterrak
izarrezko luzaduraz zabalduko dira,
putzu barneko izar goriak
kanta berotan egosiko dira,
planeten lo zahar-nagibera
(eta musker lotien asperra)
ene antsian itoko da...

Herri hontako ZUHAITZAK
enekin kantu, salmu, irrintzi luze
arrats beroan bihurtuko dira,
ekaitzen zezenak lizar-adarrari
ez diote kalterik egingo,
atzaparraren gorrotoak fagoari
ez dio gaitzik itsasiko,
aizkorak eta igitagiak arteari
ez dio kexurik sortuko,
hamar mendetako neke aspertuak
ez dio Gernikako haritzari
ganora-ezarik erneko,
lizarraren begi eta soin berdea
izerdi geldia izanen da enekin,
elorriaren arantz-hortzak
arratsa dabilke astin eta astin,
sahatsaren adar-euria
zainetara makurtuko da,
aizkoraren herrak eta errietak
instanteari sufrea erantsiko dio,
zerraldo pilatuen taldea
pinu-hatsetan bilduko da,
eguerdiaren fosforo ernegatua
zumarraren soinean ematuko da,
gau urdinaren lo geldia
urkiaren itzalarekin ezkonduko da
eta HERRI hau
lizarraren, haritzaren, fagoaren anatomian
leun, gozo, ugari, emakume
sentituko da...

Bai, nik ene HERRIA
ahots handiz, hats zabalez
altxatuko dut,
kantatuko dut,
zailduko dut,
gauza ororen soina eta izateria
kantagai,
irudigai,
sinfonigai
itzuliko dut.
HARRIAK, URAK,
LURRAK, ORTZEAK, ZUHAITZAK
ene kantuan (euri iduri)
ibaietan banatuko dira,
AGIÑA-ko hazia
(sagarraren gozamenean)
ugalkor, gozo, mugagabe
herri honen soinean
betiro sentituko da...

MARI Anboto-n
orrazten zen baina lehen,
BASAJAUN oihanetako jaun
zen baino lehen,
ERREKAMARI ur berdeen ispiluan
begiratzen zen baino lehen,
SUGAARRA izar ziprirtinez ortzean
luzatzen zen baino lehen
AGIÑA-ko muinoan
euskal gizona hats,
lur,
ur,
harri,
aire zen,
ene hitza
(ur harro, ur bero bailitza)
izatearen «izenean» zen.

Harriak gogordura eman zidan,
urak malgudura,
metalak haserrearen seta,
marmola porrokatuak errieta,

euskarak gauzen zentzua,
lurrak ene jatorria.
Izaki hoiekin zain beltzetara
—zahar-sakonetara—
iritsi nahi dut,
jatorriaren itur beltzetan
murgildu,
mailuen ahalegina
ene indarrez parekatu,
sugearen begi fosforikoan
ene «lehena» aztertu,
suharriaren bizkar gorian
ene «iturburuak» ukitu...

AGIÑA-n eurien, lizarren, fagoen,
garodien, itsasoen,
gauza ororen «hutsunea»
bete nahi dut,
hitzaren ezina gaindu nahi dut,
euskararen herdoila
gaztetu nahi dut,
begetalen itzal erotikoak
eta metalen lehia porrokatuak
aztertu nahi ditut.

EUSKAL HERRIAK kromletx-en, harrespilen «hutsa»
inguratzen du,
haitzuloetako hots «haserakoa»
heldzen du,
urjauzi eta sabel gizenen
makurdura biltzen du,
tregoharrien (dolmenen) zutidura
irno mantentzen du,
Ekain-en, Ermitian, Altxerrin,
Lumetxan
euskara geometria itzultzen du,
Egiar-en, Eteneta-n, Oianleku-n
harria
aintzinan aitzurtzen du,
Santimamiñe-n, Baltzola-n, Marizulo-n
lehena orainean egiten du hiztun,
menhir-en soin zutian mendeak bihurtzen
gizon gaurkoen lagun...

Ah, harrien gogordurak biziko nau,
itsasoaren ederdura hotzak
egunabartuko nau,
basoaren topaketa bortitzak
populatuko nau,
astinketa basatitan basurdeak
jabetuko nau,
ilargiaren argi esneberak
gozo babestuko nau,
hienaren asmo gaiztoak
ausarta egingo nau,
basakatuaren begi beroak
sarkalde goritan itoko nau,
euskarazko hitza kromletx-aren
«hutsean» beteko da,
Oria, Bidasoa, Ibaizabal,
Arga, Irati
arruen bilutsean irauliko dira,
begiok, zentzunok (hitzok)
—aitzur setatiak irudi—
herriaren eguntsentian
sartuko dira,
dena su, asmo, grin, labe
geroaren mamian bihurtuko da,
eguzki gorria
mahats gorrien samindurar
nahastuko da,
eta soro-bideak,
eta horma-bazterrak,
eta harri-metalak
bero, sendo, harro
behin-betirako sentituko dira...

HERRI honen *huts* beteak,
tartearen *hutsunea*,
isilaren *unea*
harriaren mintzo lehendikoaz,
aizkoraren hortz ludikoaz,
aizkonaren ezten fingabekoaz
beteko da, populatuko da,
talde, *saldo*, *gizarte*
experimentatuko da,

neskaren bilustasuna bailitz
euskaldunak herria
gazte sentituko du
eta poetak bere asperen luzea,
bere kantu altua
sagarraren grinetan eskainiko du...
Bai, animaleak oro,
metaleak oro,
geografia oro (soro, eremu, baso)
anatomia oro (hortz, hagin, azkazal,
bular, sabel, atzapar),
soinua oro (txistu, xirula,
txalaparta, adar)
paleolitosko hatsetan
—sinfonia harroa bailitzan—
eskainiko dut etengabean.

HERRI hau, apurka, igotzen joanen da
bere iturrietara,
berretortzen joanen da
bere zain sakonetara,
berbiltzen joanen da
bere ur primitiboetara
eta euskararen zizelaz (aih, nola?)
landuko dut bere irudia...

II

AGIÑA-KO MUINOAN

Asmo genitalen zurrunbiloan
bizia ari zen lan da lan,
mendeak beren soina
jasotzen zihoazten,
eskuak, hatzak,
hortzak, hitzak
altxa ziren,
irudia zizelaren amorroaz
taiutu zen,
ideia sufrezko irritsean
eskultura bihurtu zen,
eta harrien eta metalen gaindik
asmoa *herri* egin zen,
irudimena *herri* egin zen,
hitzok *herri* egin ziren,
eza *izate* egin zen.

Ozpinaren sumina
erasoa izan zen,
ur distraituaren baldankeria
arrats nagi bihurtu zen,
harkaitzaren bizkar-lerroa
garraisi itzuli zen,
gauaren ilundura
begiotara leihoratu zen,
soro sentsual-gutzizkoak
poema-mami paratu ziren
poeta umil hau AGIÑA-ra igota
harri, arbel, hartzuri,
koartzo, burdin setati
bat-batean egin zen.

AGIÑA, AGIÑA, AGIÑA
Euskal Herriaren erpin,
AGIÑA, AGIÑA, AGIÑA
aintzinate goenaren giltz...

Kromletx-en hesi biribilean
ilargia zahar sentitu zen,
eguzkipean artasoroen sorbalda
leun sumatu zen,
odolak lehoiaren zainetan
harrokeriaz dardaratu ziren,
burdin bihurrien desesperazioa
amildegian lehertu zen,
zelai zelaitsuen zelaidura
luze, heze, etengabe sentitu zen,
linea hori-opaloen ihesdura
erreka hotzean orraztu zen,
Aia-ko Haitzetan Basajaun-ek
besoek etzan zituen,
hartzaren zango astunak
pisua aztatu zuen,
hazi basatien errebolta
temati berjaiki zen,
Artikutza-ko ur geldien loa
hontzaren uluaz nahastu zen,
soro serio-aspertien nagia
Arga-ren zumetan galdu zen...

Pixkana eta apurka
neolitosaren hondarrean
harrespilen bizkarra Egiar-en
zutitu zen,
harriaren biribildura oroimen
Oianleku-n gertatu zen,
menhir-aren arrokeria zutidura
Eteneta-n itzuli zen,
eta AGIÑA-ko muinoan herria
hazitzen,
gorpuzten,
mamitzen etorri zen.
Harriak *harri* izaten,
burdinak *gogor* izaten,

gauak itzal izaten,
«hutsak» bete izaten,
bai, AGIÑA-n ikasi zuten,
herriaren irudia eta eitea
muinoburuan biribildu zen,
harriaren eta burdinaren oinazea
han osatu zen,
gauzen hertz serioa
han azkendu zen,
«lehen» eta «orain» une bat
an bihurtu ziren,
gure herria historiaren begitara
AGIÑA-n igo zen,
herri hau *herri*
AGIÑA-ko harritan sentitu zen...

Gaur AGIÑA-n nago,
Irutxulegi, Gaztaro, Izo,
Errenaga, Domiko
tarteko ditudalarik,
sekulu eta mendeen asperra
gailen edonondik,
muino honen bizkarrean
«lehenetan» itoa ni,
hemen arrano eta basurdeen
anai naiz,
Basajaun eta jentillen
ahaideko naiz,
AGIÑA-n ukabilen bultzada
eta zezenen eraso,
sapelatsen ziztu hegalduna
eta odol bizkorren mozioa
osoro hurbiletik,
AGIÑA-n konkordua iraultza
eta haginaren ahalegina,
arrano harroen taldea
eta asmo gaitzen tontorra
osoro gertutik,
bai, galburuaren urretasun bildua
eta arrubioen gorrotoa,
sugegorrien susmo nabarra
eta zakilen goldeaketa

AGIÑA-n urreagoa, gorrotoagoa,
susmoagoa,
goldeagoa.

MARI eta BASAJAUN,
AKERBELTZ eta ZEZENGORRI,
MIKELATS eta TARTALO,
IELTXU eta ERREKAMARI
AGIÑA-n batzarkide dira,
SUGAAR izar goriak isatsaz
astintzen ibili da,
GALTZAGORRIk arratsaren kristalak
pitzatzen jardun du,
MARI-k ilargi zurbila
gauaren gatilura bota du,
BASAJAUN-ek aizkorak
arbolpetan jarri ditu,
ERREKAMARI-k arratsaren antsia
uren asperraz nahasi du.

AGIÑA-n amorroa larrean,
herri-borroka larrean,
semeen lehia larrean,
sekuluen oihartzuna
URTZIREN sekretupean,
azkazalen errieta
horma-buruen soinean,
muinoko haitzetan
kutxiloen zigorra bizkortu da,
burdinen setakeria ereagotu da,
«hutsunean» zeroa bete da,
lerroen luzadura luzatu da.
AGIÑA-n Euskal Herriak
zain beltz-sakonak desestali ditu,
«lehenaren» azkazalez jardun du,
azido gaitzen orgasmoak
zuloetan estali ditu,
eremuen luzapena ortzean itzali du,
harriak oro, aztarnak oro
iturri, sorburu, hastapen
bihurtu ditu...

III

HEGAKA GAILURREAN

Euskalduna, zatoz enekin,
zatoz AGIÑA-ko gailurrera,
zatoz muinora berjaiotzera,
zatoz harrien bizkarra berrukitzera,
zatoz arranoaren harrokeria ikustera,
zatoz lurraren sabela aztatzera,
zatoz, zatoz,
gauzei,
izakiei,
urei,
harkaitzei
izena ematera.

AGIÑA-n harriak izena hartu du,
urak izena hartu du,
lurrak izena hartu du,
ortzeak *euskal* izena hartu du,
AGIÑA-n euskarak
harrespilen bilgunean
(dolmenen huskunean)
gorputza hartu du,
eta zainak pozdun sentitu dira,
eta aizkorak gogor sentitu dira,
AGIÑA-n hasera desestali da,
AGIÑA-n iturburutara etorri gara,
AGIÑA-n erro zaharretara berrigo gara,
AGIÑA-n «lehena» berkausi,
berjaso, berbildu dugu...

AGIÑA (euskararen zizelean)

Euskal Herriarentzat:

•Arranoaren begi zalua, basakatuaren herra,
ibaiaren geometria, sugedorriaren sua,
atzaparren lehia, harkaitzaren gogordura,
mailuen setakeria, esne egosiaren puztura,
zain gozoen bozkarioa, burdinaren eraso,
kate beltzen ernaldura, metalen inbasioa,
kantu goituen gailurra, sabel odolduen sumindura,
zezenen adar harroa, piztien gorroto bildua,
ilargi zurbilen hotza, beso galanten geografia,
lehoi gosetuen amorrazioa, putre zikinen algara,
bele beltzen farra, sapelatzen atzaparra,
kopa altuen olatua, kitar makurren soinua,
zume etzanen intziria, arto berdeen usaina,
atzaparren klimatx gaiztoa, ozeanoaren fingabea,
ukabilen hitz tentea, euskararen eskultura,
ileadatsen ihesdura, odol gaiztoen jarioa,
hazi beroen sabela, metale astinduen hizketa,
dinosaurioen asperra, ezpain gosezkoen grina,
horma itxien altura, bazter umilen muga,
otoitz garbien mordoa, sinfoni borobilen saldoa,
harri amilduen zorabioa, igitagien hortz zuria,
aparraren sabel zaratatsua, irrintziaren labana,
gari gozoen urrea, alga etzanen berdea,
bolkan haserrearen gorakoa, zezen-hazien borroka,
irudi luzeen orgasmoa, ekintza gaitzen esperma,
arrats tragikoen herioa, dolu bilduen agonia,
tigre zapalduen amorroa, bihotz zigortuen asperena,
sagar gizenen pozkida, fago gizenen adarrarte,
neskatxa ukigabeen sabelpea, emagalduen begi itsaskorra,
arnas begetalen makila, kresalaren hats gazia,
urjauzien zigorra, lubizien beraldikoa,
urpe beltzen hotza, hotz urpetuen beltza,
gaztain-orrien usain beroa, garoen haztura berdea,
laranjaren zuku lodia, muxikaren izerdi gorria,
limoiaren mami horia, lerro sepaloen ihesia,
haitz pitzatuen kexua, euskal kaskezurren lehia,
hondartzaren egarri ixila, xirlaren amets hondarbera,
suharrien seta latza, zilarraren distira isuria,
sabel okituen oparotasuna, ditien uhin makurbera,
mahats mingotsen piloa, ozpin astinduen ernegua,

gau alargunaren beltza, egunabarraren esperantza,
aizkoraren hortz galanta, lizarraren umiltasuna,
trumoiaren zarata, mendi-isladaren zehatza,
kromletx-en bilgune hertsia, zutarrien harrotasuna,
ortze goituen gordindura, lur beltzaren erraia...»

Bai, bai, AGIÑA
hau guztia eta bestea,
AGIÑA-n izenak izena,
AGIÑAN lehenak *oraina*,
AGIÑA-n irudimenak *orgia*
Poeta umil, gixajo honek
arkitutura guztiak bildu ditu,
zain guztiak desestali ditu,
AGIÑA-n harriaren sorbaldak ukitu du,
lurraren dardara kantatu du.

Ene Euskal Herri,
igo, igo zaitetz «ur lehenengoetara»,
igo zaitetz «erro aspaldikoetara»
eta euskararen lotsa puskatu,
eta ingudeen biraoa pilatu,
eta arranoen hegoak zabaldu,
eta arrazaren «aintzin gosea»k asetu...

Hemen harria harri da,
hemen lurra lurra da,
hemen hitza hitza da,
hemen izana Euskal Herri da...

IV

ERROEN INDARREAN

Erroen ur beltzetatik
azal bortitzetara etorri naiz,
enborraren geografia banatua utziz
adarretara iritsi naiz,
eta garoak errekaldeko sakana gisa
arrazoin telurikoz
oraina populatu dut,
asunen suminean
eta kristal zartatuen kexuan
ene iturriak sentitu ditut...

AGIÑA-tik jaitsi naiz,
kondairaren karriketan ibili naiz,
zirkunstantzien kaleetan galdu naiz,
eta aldiaren *unean*
mugapen oro,
zabaldura oro,
bilgune oro,
aitzeki oro
orogai eta kantagai
ene errotan egin dut,
URA ur dela ohar dadin,
LURRA lur dela kontura dadin,
HARRIA harri dela baitaratu dadin...

1) LURRA

Lurraren sabela sakona da,
beltza da, beroa da,
Mairulegorreta-n, Udalatx-en, Irukutzeta-n
lurrak urrezko gordailu,

haitzuloen sekretuan
lurrak oharmen,
lurra ibar, muino, mendi,
soro ta errekaldeen oinetan,
«terra genitrix» galanta
semeetan banatua,
gizonaren jaiotza eta ustelkia
lurraren erraietan,
(gizona lurretik,
gizona lurrera),
gizonaren haragia
lurpean ugaltzen,
gizonaren simaurra
lurretik
mila loretan altxatzen,
gizonaren odol ustela
(sagar, gaztain, mahats,
aran eta arto)
lurretik jaikitzen,
lurraren hazitan lehertzen...

2) URA

Arga-ko idibegietan
euskal arrazak asperra,
Zadorra-ko sahots makurretan
arratsak ametsa,
Itsasgorrieta-ko uretan
eguzkiak zauria,
eskuok, begiok, grinok
ur sakonetan
murgiltzen dira,
gizona uretan
garbitzen, itotzen,
berjaiotzen da,
uhinen alturan mozkortzen da,
inularraren kristal gorriak
Urumea-ko soinetan
puskatzen dira,

eurijasen bataioan
odol basatiak suspertzen dira,
ihintzaren ezpainenan
lorea
farraz irekitzen da...

3) HARRIA

Aizkorri-ko haitz gorrietan
harriak hizketa bizkor,
mailu kosmikoeak
landu dute euskal harria,
harrietan eskulotu da
herri honen gogoa,
harrian zizeldu
euskara eta Euskal Herria
(aizkorak, aitzurrak, aiztoak
haitzezko mamia,
harrizko erasotan
euskarak samina),
«hutsaren» soina
harriz hesitu da,
«hutsaren» gunea
harriz zizeldu da,
Egiar-en eta Eteneta-n
zutunik harria
harri gogor,
kozkor,
zigor
agonikoa,
asmoaren antsitan jasoa.

4) ORTZEA

ORTZEAN URTZI,
ortze gatiluan
eguzkia kixkaliz,

SUGAARRAK goi-bide
izarrak isatsez astinkari,
argizagien distirak
arrats gorian zintzilik,
URTZIREN gogoa
gizonak ezin hertsu,
txingarrezko ileadatsa
gau-bizkarrera da isuri...

5) EGUZKIA

Eguzkiaren ezpata
lurraren bizkarrera,
eguzkiaren labean
galburua bozkario,
mahats helduen beroak
gizendurazko jario,
eguzkiaren zigorra
arrubioaren pozoinak,
euskal soro ta eremuak
mila tormentu,
lurraren sabela
zorionez da nekatu,
goldearen zakila
lur beroan sartu,
zuku lodi, zuku gorriak
mertxikaren fruitu,
udazkenaren loa
mahatsez nahastu,
sagarraren mamia
poz gizenetan bildu...

Lehen zarpil eta epel zena
orain su da eta labe,
orain txingar da eta oinaze,
orain uzta da eta aran dolore,
haziak (haurrak bailiran)
altxa dira
algara hautsitan,

«eguzkiloreek» zoria dute
ezarri atetan,
aizkoraren hortzak begia
sortaldeko argitan.

6) ILARGIA

Ilargi amandrearen gonapean
barakuiluak asperra,
ilargiaren argipetan
itsasoak altura,
ilargiaren eraginetan
emakumeak odolbehera...

Kanpusantuko hilak
ilargipean asperti,
errai gizenek
ilargi zurian aitzaki,
basoan otso zuriak
ilargia dabiltz kolpari,
harriaren lo hotzak
gau-argiaren hesi,
(sugearen maltzurkeria
nork du, nork desestali?)
tigre zartatuaren saltoa
arrasbeheran kezkatu,
Zugarramurdi-ko sorgin-orgiak
badu bere zuzi,
hontzaren begi nekatua
ilargia begirari...

Bai, bai, orain laurden, gero erdi,
ilargia fagadian
gaztanbera iduri,
akerrak Petralanda-n
sorginen atzetik...

7) OSTOTSA

Aizkoaren hortza ateburuan
ortzera begirari,
ortzearen amorroak
ostospean jai handi,
«ortziri», «osti», «ihuzturi»
goiko azalpen-mirari,
eguntsentiaren loa
trumoiak dardarazi,
altzairuak eta txingarrak
zartatzen errukigabeki,
sehaska urkatuen garraisia
ilunabarretan larri,
URTZIAK bizilekua
AGIÑA-tik hurbil,
Aizkorri-ko arranoak
arraultzeak zintzilik,
aih, aih, Aia-ko Haitzetan
ostotsoa noizpait da itzali...

8) HAITZULOAK

Barnetik sakonera bide luze,
luzetik laburrera bestainbeste,
lurrak aitzuloan
miragarritzko sabelpe,
Ekain-en, Altxerri-n, Santimamiñe-n
euskal gizonak
«hutsaren» geometri,
zaldia eta bisonta,
hartza eta oreina,
lehoia eta otsoa
harridurazko marrazki,
ederraren soina zer den
koba-gizonak badaki,
abstraktuaren lerroak
azterna nagusi,
euskalduna aitz-elizetan
eman zaio ederrari...

V

BASAJAUN-EN BATZARKIDEAK

Herriaren izanak
«izena» gorena,
herriaren joana
batzarretan banatu da,
berdearen leuna
eta urdinaren hotza,
gorriaren beroa
eta zuriaren otzana
lamien sekretuan
poetak ikasia...

BASAJAUN-ek zainetan
metalen erauntsia,
erraldoiaren zuzterrak
harroaldi irakina,
arrats aserretan
suak biraoa,
hienakumeak jan dio
amari sabela,
harkaitzen lerroetan
basoak zaildura,
suharrien suminean
egunak oinazea,
azkonarraren hortza
arta-zuzterren labana,
burdin zutiek
ibilbide harroa,
zeroaren itzaletan
berbiltzen gogoa...

TARTALO-k Muskiako koban

luzea zangoa,
Lauztierreka-ko beleek
zikina mintzoa,
zezen atormentatuek
adarretan seta,
karkaitzak eta mendiak
erraldoiaren jostailu
(TARTALO, esan, kopetean
harria nork jarri dizu?),
kristal hautsien kexua
ibar ixilak mingailu...

Baltzola-n eta Krutzeberri-n

SUGAARRAK ahotsa,
isatsaz astintzen ditu
izarren dardaizoak,
sutegiaren oinazea
ezin da itzali
(gizonak norako den
agian al daki?),
galderaren labea
ezin da itzali,
hodei gaiztoen gaindik
gogoak ez ateri...

Murumendi-tik Aizkorri-ra

MARI-k bide gorria,
suzko gurdian gaua
txinpartez jarri da,
Otsabio-n zekorra
urretan irudi,
MARI-ren ileadatsa
ortzean isuri
(Agauntzako errekek
izarrez diraki),
atzapar okerrak jiraka
hormen aldetatik,
MARI, zuk daramazu
herriaren gurdia
gerora lilurari...

Itsasgorrieta-ko putzutan
eguzkia murgil,
oskorriren odoletan
ERENTSUGEA zurbil,
Itze-ko fagadian
abarrak izuz dabiltz,
Aralar-ko zuloetan
ardien zelatari,
egunak gau larriarekin
egiten lokarri,
alferrik da, ERENTSUGEAK
indarra gehiegi,
sugearen begi berotan
gorroto ugari...

GAUEKO dabil hariztian
argiak itzaliz,
idi asperraren loa
zangotara da jaitsi,
haltzak bide zihurra
ibaiaren ondotik
(atzaparren batzarrean
nor dabil hizketari?),
INGUMA-k lepo albotan
ipintzen igitagi,
ah, izu gehiegi dario
lizarraren dardarari ...

Akerlanda-n, Akesolo-n, Aketegi-n
AKERBELTZA dantzari,
euskal gogoaren hildoak
aintzinean urduri,
ilargipean AKERBELTZAK
orgiaren larri
(hamar sorgin beltz
afarian zerbitzari),
izterpean irritsak
orotazko opari,
ah, ilargipean grina
algaraz da jaiki!

Haragiaren zurrunbiloan
asmoak mila jauzi,
ez eska burubiderik
mozkortu denari,
Petralanda-n Arratiak
gau zabarren baldankeri,
sufrearen erasoa
suarekin nahasi,
akerraren esanetara
SORGINAK umilki,
Akerlanda-n ikusi dira
aker-sorginak laztankari...

Kopa gozoan uhinak
asmoa harrokeriz,
burdinaren gogordura
artoak bigunarazi,
LAMIEN ileak errekan
ametsezko antsi,
artzainaren amodioa
ondotik usmakari,
haltza ta lizarra ibaian
amorez ditut kausi.

VI

BORROKAREN GURPILEAN

Borrokaren soina
asfaltuan luzatu da,
ekinaren bizkarra
ingudean makurtu da,
herriak gogoia, desgogoia,
ganora, desganora,
ekintza, desekintza,
gizonaren mamia
meloi ustel gisa zartatu da,
ene herriaren zainak suntsitu
nahi dituzte bidegabeki.
Euskal Herriaren borroka
Eneko Aritzak, Elkano-k,
Santa Krutz-ek, Arana-k,
Zumalakarregi-k,
Orreagan eta Arrasate-n
euskaldunak borrokari,
lau bizarren ikaretan
Abedaño-k irrintzi,
milaka azkazal batzarrean
bila etsaiaren gerri,
AGIÑA-ko hatsak egonean
ezin, ezin du etsi,
Amaiur-en eta Noain-en
gaztelarra zigorkari,
erdaldunak tranpaz
gure etxearen nagusi,
ardo mozkorren afarian
erneguek setakeri,
bost mendetako lotsa
Nafarroak barnetik,

(nork urperatu ditu itsas-aingurak
arrats morearen antsiz?)
aizkora krudelak dira
asmoetara jaiki,
igitegi gaitzak irauliz
inularraren lepoari,
malluak gogorrak dira,
euskal kaskoak, ordea,
gogorrangoak oraindik,
Orokieta-n eta Bergara-n
txapelak isur gorriz
(aih, odolaren zipriztina
hain ugaria ez balitz!),
Gernika-n ere sugeak
miztoa txit gori,
horra herriaren izterrak,
besoa ta kaskoa
etzanda lurretik,
gizonen hatsa (aih, aih, aih)
sufreaz da nahasi,
polboraren algaran
goputz hautsiak zati,
itsaspeko alga berdoxtak
lotsa handi du senti,
egunabarrak gure etxean
ilunabarrez goizetik,
lepoaren maldan
aizkorak setakeri,
hemen bakea zer den
haur ezezak ez daki...

VII

ZIGORRAK EZIN DU

Ene herriari irain
askoek egin diote,
herri hau seme askoek
saldu dute,
(burdinak arragoan
ernegua zutik!)
Euskal Herriak
zigorpean, ezinean,
egurpean
«izaten» du ikasi...

Lerin-go konteak
Bereterretxe-ri iruzur,
aih, Bereterretxe-ren atorretatik
odoletan dozena hirur,
Ezpeldoi mendian ilargiak
hotzikara eta beldur,
odol gaztearen isladan
Margarita-k malur,
atzapar iraulien muinoa
herio-gurdiz astun,
gari gozoen lo gizena,
aih, aih, eten da makur...

Gaztela-ko Fernando-k
gezurrezko botere,
Nafarroako garisoroak
hori ordez more,
etsaiak euskaldunetan
beraldiko udate,
nafarren egia apurtu dute,

txikitu, desitxuratu,
Euskal Herri osoak
uztarpean desohore,
geometri beltzak jarduten
lerro apalen jabe,
Noain-en eta Barbatain-en
ilargi hotzak dolore,
amildegiek bazkari
euskaldunen seme,
azkazalaren seta latzak
ezarri du kate,
gure herria goizetik
etzanda eta eri,
karlisten txapeletara
izu-lotsa gorri
(Espantero-ren gezurrak,
ah, nola gaitun itsasi),
estetako herra gaiztoa
bihotzean jostari,
lizarrak makur,
urkiak ahul,
haritzek malur
(aih, izotz gogor dena
balitza noizpait ur!),
zuhaitzak udazkenean
more erorien lagun,
Iparragirre-ren kitarra
dolua isur ta isur...

Zekor gazte-isila
engainuz dute hilarazi,
Molaren begi zikinak
hienaren maltzurkeri,
herriaren lotsa izutia
lau bizarretatik,
AGINA-n erditutako herria
Iruñea-n, Urbasa-n, Durango-n,
Gernika-n txit zauri,
minbiziak lana egin du,
haragian orratza jarri,
odolbildearen muinoa
zergatik hain handi,

herria gerratean hautsi da,
ur gaitzetan egosi,
piztiaren hagin zuriak
sufrearekin nahasi
(liska berdezko gorakoak
nekatzen balekil!),
Franco-ren zangopetan
gordeta txinaurri,
xor-xor txinaurriak zangoa
zulatzen azpitik,
hala ere, hala ere mailuak
hezurak ezin hautsi,
arratsaren tren isilak
askatasuneruntz
abiatzen dira hasi,
nahiz katetan egon,
nahiz burdinetan eror,
nahiz zorigaitza etor,
herri hau ez da makur,
herriak ez du etsi...

Noizpatean AGIÑA-ko hatsa
berbiztuko da,
noizpatean otso beltza
aihuriz joanen da,
noizpatean sustrai harroak
zutituko dira,
noizpatean azidoaren hortzak
amore emanen du,
herri honek herri eusten
ahalegin gaitz egingen du...

VIII

ASKATASUNAREN HILDOAN

Etorri zen haize freskoa
oihartzun berritan oretua,
etorri zen geroaren hatsa
zuhaitz gaztetan igurtzia,
etorri zen eguratsa
promes berritan pilotua,
bidetatik, hildotatik
heroek goraka zegiten,
galtzada nabar-harrizkoan
zaldi askatzailea
arrapaladan zetorren,
uhinetan txirla umilak
askatasuna zekarren,
kresalaren gatza
abesti gozoz nahastu zen,
esperantzaren soin luzea
izarretaraino igo zen,
hauts nekatuen etsipena
esperma basati gertatu zen,
gauaren susmo ilunbera
egunabarrez gartzetu zen,
otsoak kolpatutako ilargia
eguerdiko eguzki itzuli zen,
zigorraren monotonia
gure iraultzan irentsi zen,
ene herriak askatasuna, aih, aih,
hurbiltzen sentitu zuen...

Eneko Aritza-ren belaunek
etzuten lurra ezagutzen,
Eneko-ren uhel-abarkak
etsaien zilbor-kordez,
euskaldunaren pazientziak
zeroan adierazpen,
eremuen nagi horiak
etsipena ez onartzen,
zigorpean hauts latzak
basurdeen bultzapen,
euskararen kalenturaz,
ai, etsaiak beldurtzen,
Andia-n eta Urbasa-n arrano beltzak
hegada harro egiten...

Zumalakarregi-ren zangopean
liberala makurtu zen,
euskal soro berdeen mentura
gorriz jantzi zen,
etsaiaren promes zuriak
guretzat birao ozen,
«beltzaren» orpo etzana
bailitza limoi ustel,
behin, herriak libre izateko
asmo gaitza hartu zuen,
mailupean euskal lepoa
burdin hotz gertatu zen...

Santa Krutz-ek errezoa
zigorte egin zuen,
herra, agonia, garrotoa
otoitzaren estalpez,
izu zaharra ausardiaz
mendan ezkontzen,
fagoetan,
haritzetan,
gaztainetan
sotanaren itzala
askatasun promesa zen,
madarikazioaren madarikazioak
asmo txit goren,
ah, basurdea makurtzeko
basoan etsairik etzen...

Abando-ko txapel harroa
tente da jarri,
Arana-ren eskabideak
protesta larri,
herriak herri jarraitzeko
asmoa nagusi,
ikurrinaren maindirean biltzen
euskaldunen setakeri.
Nahiz-eta etsaiak Euskal Herria
uztarritan jarri,
nahiz-eta otsoak hortzez
gure hariak etenarazi,
nahiz-eta azeriak gezurrez
gure oinak itsasi,
euskaldunaren semeak
eginen du irrintzi,
gure beso eta bularrak
metalen bortxakeri,
borrokan dabiltz hortik
Etxebarrieta eta Txiki
(ah, argia, eraso, harria,
burdina, amorroa ta suharri),
zaldiaren zangopean
hondarra errukarri,
alferrik dabiltz odol gaitzak
zapaltzen gure herri,
alferrik gatz suminduak
ernegatzen gure asti,
idiaren lepo makurra
zezen baita itzali,
ingudearen bizkarrak
mailua baitu jaitsiazi.

Ez, ez, dagoeneko
hesiak ez dira hesi,
kateak ez dira kate,
lokarriak ez lokarri,
euskal suharriak, karaitzak, mugerrak
erreboltaren gogorkeriz,
AGIÑA-ko pizti etzana
jarri da gaur zutik,
ah, etsaiaren biriketean
zenbat, zenbat izularri...!

IX

AZKEN ZATIA

Ur sakon-beltzak
zurrunbiloan zoro,
ur hotzen sabelean
naturaren hatsa harro,
ura dabil tira, joka, salta, xurga,
kanta, zarta, bultza,
herriaren geroan gizona
nolabaitean murgildu,
suharriaren igurtzian
naturak baietz esan du,
borrokaren harunztik
bizitzak jauzi altu,
errautsaren doluak
egunabarrez argitu,
basurdearen ekina
eta gatzaren haserrea
gure asmoetan apurtu
(ah, otsakumeak otso-amari
sabela zergatik hozkatu),
bitxiloraren odola
galtsoroan dut begiztatu,
geroaren argia
joanean bilatu...

AGIÑA-ra berretorri naiz,
AGIÑA-ra berritzuli,
AGIÑA-ko monolitoan
(zeroaren seriedade kosmikoa)
oraina ta joana uztartu,
aldia tormentuz inguratu,
eta suharriaren soin beroan,

eta fagoaren hezeduran
eta hartzuriaren soin hotzean
eta harrespilen hutsunean
izaten jarraitzeko,
borrokan jarraitzeko
zina egin du,
zuhaitzarekin zuhaitz,
urarekin ur,
lurrarekin lur,
ortzearekin ortze
dardaratan sentitu,
herriaren sustraietan
murgiltzen segitu,
izanari «izena» ematen jarraitu...

AGIÑA-ko muinoan
eremuen bakardadearen haruntz
superbizitzen jarraitu,
lehendikoaren hatsa
goza eta aztertu,
altzairu gogorrak,
burdin kaskailuak,
granito setatiak
zeroaren altzoan hertsitu.
Egun batez eskuok
kare egosia gisa zarta daitezela,
begiok
almandrazko pozez altxa daitezela,
soin-atalok
buztinaren malgutasunez antola daitezela,
zain beroen adoreaz
lurra bildu dadila,
eta «lehenaren» dimentsio berrian,
eta basakatuen begi-desperazioan,
eta suaren soin gori-hozkatuan,
eta hondartzaren samin horian
gogordura eta bigundura,
ilundura eta argidura,
lasaidura eta larridura,
pozdura eta samindura
lagun mamin bihurtu daitezela...

Bai, ikatz gorria eta mugerraria,
arroka hotza eta zur beroa,
uholdearen zigorra
eta ene bertsoen geometria,
azidoen joko latza
eta emakumeen bigundura,
ozpinen sumindura
eta ingudeen setakeria,
barrabil zapalduen oinazea
eta bularren bozkariora,
sufre horien orgia
eta zezenen ahalegina,
gartzelen lokarria
eta metalen izugarria,
txingarren gerri errea
eta ene herria
(eta, eta, eta, eta...)
AGIÑA-n hazia, bultzatua,
banatua, luzatua,
bortxatua senti dadila.

Ibilbide luzea eginda gero
miresten eta maitatzen eta kontenplatzen
eta harriduraz betetzen ikasi dut,
bai-eta artoen kantu berdea entzuten,
bai-eta fosforoaren gorrotoa pilatzen,
bai-eta naturaren umildadea estimatzen
(eta umotua, gizendua, «leheneratua»
sentitu naiz,
oro pozetan, oro bozkariotan
esne egosi-lodia bezala),
eta herri nekatu honek
gozatzeko,
arnasteko,
harritzeko
«denbora» hartu du,
zahardadean pentsatzeko
astia eskuratu du.
AGIÑA-ko tregoharrian harri berriak
berrazten dira hasi,
zuzter ihar-ezpaltsuak
bergaztetzen hasi,

gauza ororen bidetik
proto-izanera iritsi,
zutarriaren gerriari
estuki atxiki.

Gaur, nahiz Euskal Herria
makurtuta egon,
nahiz Euskal Herria
borrokaz nekatuta egon
hazi berrien astinduran
altxa egin behar da,
esne zuriaren farra gisa
jeiki egin behar da,
gaua eta eguna,
goiznabarra eta inularra
poema berean nahasi,
eta arrantzaleak legatzaren zilarra gisa,
eta harginak harlandua gisa,
eta hermentariak burdina gisa
dena lan, sormen
bihurtu behar da,
eta Oteizak nola zeroa
eta Aita Donostia-k nola xirula
poetak
haitzen soinean (leloen irakinean)
Herria eskulpitu behar du...

Bai, AGIÑA-ra berrigota,
AGIÑA-ra berritzulita
aintzin-suak erre naute,
ni gau, egun, lur, ur,
harri, haitz, mendi
(«lehenaren ikara»)
sentitu naiz,
plazer ez-amestuetara
iritsi naiz,
ederduraren jokoan sartu naiz,
piztien begi-kalenturan
indartsu usmatu naiz,
kantuetan desestali naiz,
sustraiak agerian
jarri ditut,

izadiaren aintzin-urak
ukitu ditut,
hitza non jaio zen
jakin dut,
izanak lehen «izena» non zuen
berri izan dut,
euskararen hastapen zutiak
aztatu ditut...

Euskal Herri,
AGIÑA-ko muinoan
eremu, zelai, salmo, kantu,
ibar, luzapen, mirespen, tormentu
sentitu zara,
eta gure arratsari
esperantza jarriaz
eta gauari eguna jarriaz
«lehendikoa», «betikoa», «aldigabekoa»
orainaren soinean
behin betikoz experimentatu zara!!